

6 en kort daarop van het tweede kabinet-Gerbrandy. Het MG slaagde er in deze periode in om op het gehele bestuursgebied, dus ook op het terrein van de arrestaties, de touwtjes in handen te krijgen. De georganiseerde oud-illegaliteit stelde zich ten dienste van dat MG en werd plaatselijk en centraal ingeschakeld in adviescommissies en in uitvoerende organen, vooral op het terrein van opsporing en zuivering. De meeste oud-illegale leden van de inmiddels opgeheven opsporingsdiensten van de BS gingen over naar politieke opsporingsdiensten (POD) van het MG.

Vanaf medio februari (het laatste kabinet-Gerbrandy was aangetreden) tot de bevrijding van de rest van het land werd de voormalige illegaliteit in het defensief gedrongen (fase van uitschakeling en frustratie). Zowel de Staf MG als de plaatselijke militaire commissarissen verlegden hun aandacht meer en meer van de voormalige illegaliteit naar de "oude" bestuurders en organisaties. Ook die werden nu volop ingeschakeld om de vele materiële en andere problemen de baas te worden. Van hun kant en van de zijde van de sterker wordende niet-oud-illegale pers klonk de roep om spoedige opheffing van het MG en om herstel van de bevoegdheden van de burgerlijke bestuursorganen steeds luider.

Het MG begon zich, mede vanwege zijn aanstaande taak in de nog te bevrijden gebieden, inderdaad langzaam maar zeker uit de burgerlijke bestuurszaken terug te trekken. Maar dat betekende veelal ook dat de invloed die de georganiseerde voormalige illegaliteit bij het MG op bestuurszaken, arrestaties en zuivering had verworven, merkbaar afnam. De ontevredenheid in oud-illegale kringen daarover en over de daarmee gepaard gaande stagnatie in de zuivering (met name de economische collaboratie kon bij gebrek aan juridische regelingen niet worden aangepakt) groeide sterk. Dat de gematigde krachten in de leiding van de GOIWN erin slaagden de ontevreden achterban in de hand te houden, was voornamelijk te danken aan de zeer optimistische verwachting bij allen dat de radicaler geachte illegaliteit in het nog te bevrijden gebied na de bevrijding van het Noorden een vooraanstaande rol voor de voormalige illegaliteit als geheel zou opeisen.

In de reconstructie van De Jong speelt de georganiseerde oud-illegaliteit een veel bescheidener rol dan hiervoor werd geschetst. Als men deel IOA moet geloven, heeft zij in het bevrijde Zuiden slechts een geringe invloed gehad op het beleid van het MG en de koers van de regering, en dan nog voornamelijk in de eerste twee, drie maanden na de bevrijding. Ik zal hierna aan de hand van enkele belangrijke voorbeelden proberen te verklaren hoe en waarom De Jong tot dat beeld gekomen is en aangeven welke correcties mijns inziens noodzakelijk zijn.

De GOIWN wordt in acht pagina's behandeld onder de kop "Vernieuwing" en getypeerd als een organisatie van oud-illegale werkers en een meerderheid van "goede Nederlanders". Zij was er volgens hem onder het mom van vage vernieuwingsgedachten voornamelijk op uit om de